

NGUYỄN VĂN PHỔ

Ngữ pháp **TIẾNG VIỆT**

NGỮ ĐOẠN VÀ TỪ LOẠI

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC QUỐC GIA TP. HỒ CHÍ MINH

NGŨ PHÁP TIẾNG VIỆT
NGŨ ĐOẠN VÀ TỪ LOẠI

**NGŨ PHÁP TIẾNG VIỆT -
NGŨ ĐOẠN VÀ TỪ LOẠI**

NGUYỄN VĂN PHỎ

Bản tiếng Việt ©, NXB ĐHQG-HCM và TÁC GIẢ.

Bản quyền tác phẩm đã được bảo hộ bởi Luật Xuất bản và Luật Sở hữu trí tuệ Việt Nam. Nghiêm cấm mọi hình thức xuất bản, sao chụp, phát tán nội dung khi chưa có sự đồng ý của tác giả và Nhà xuất bản.

ĐỂ CÓ SÁCH HAY, CÂN CHUNG TAY BẢO VỆ TÁC QUYỀN!

LỜI NÓI ĐẦU

Ngữ pháp chức năng (*Functional Grammar*) là một lý thuyết và một hệ phương pháp ngôn ngữ học hình thành trên cơ sở kế thừa lý thuyết diễn tri của L. Tesnière, ngữ pháp cách của Ch.J. Fillmore, lý thuyết ba bình diện của ký hiệu học của Ch. Morris, lý thuyết phân đoạn thực tại câu của V. Mathesius, lý thuyết hành động ngôn từ của J.L. Austin, v.v.; với sự đóng góp của nhiều nhà ngôn ngữ học tên tuổi như S. Dik, M.A.K. Halliday, R.D. Van Valin, T. Givón, v.v..

Ở Việt Nam, đầu thập niên 90 của thế kỷ trước, Cao Xuân Hạo đã sử dụng lý thuyết của Ngữ pháp chức năng để miêu tả ngữ pháp tiếng Việt, và đã đánh dấu một bước phát triển quan trọng trong lịch sử nghiên cứu Việt ngữ. Từ đó đến nay có khá nhiều nhà ngôn ngữ học đã tiếp tục đường hướng chức năng luận, nhưng rất ít người khai thác những quan điểm có tính chất gợi mở của Cao Xuân Hạo để miêu tả sâu hơn bản chất của tiếng Việt. Điều này vừa không giúp phát triển một lý thuyết ngữ pháp đầy hứa hẹn (trên cứ liệu tiếng Việt) vừa không giúp cụ thể hóa và chi tiết hóa những miêu tả ngữ pháp phục vụ cho thực tiễn.

Cuốn sách này được biên soạn theo quan điểm Ngữ pháp chức năng, trên cơ sở kế thừa thành tựu của những người đi trước, kể cả các nhà nghiên cứu ngữ pháp "truyền thống". Vì là kết quả của sự kế thừa, chúng tôi cố gắng hệ thống hóa những gì mà người đi trước đã đạt được, đồng thời triệt để và chi tiết hơn khi miêu tả, phân tích những vấn đề cụ thể của một lớp từ, một nhóm từ, thậm chí của một hiện tượng, một từ. Cách tiếp cận này có thể làm bộc lộ những điểm yếu hoặc bất cập của lý thuyết, nhưng nó hứa hẹn sẽ hữu ích cho việc giải thích và phân tích các hiện tượng tiếng Việt.

Ngữ pháp tiếng Việt là một lĩnh vực vô cùng rộng lớn và phức tạp. Mặc dù đã tự giới hạn nội dung bàn luận ở ngữ đoạn và từ loại, chúng tôi nghĩ rằng vẫn còn rất nhiều vấn đề được đề cập chưa thấu đáo hoặc sai sót.

Do vậy, chúng tôi rất mong nhận được những lời góp ý của quý độc giả gần xa, và xem nó như những lời khích lệ để chúng tôi có thể sửa chữa, hoàn thiện trong tương lai.

Trân trọng.

NVP

MỤC LỤC

<i>Lời nói đầu</i>	<i>iii</i>
Phần 1: CÁC KHÁI NIỆM CƠ BẢN	1
1. Câu và ngữ đoạn.....	1
2. Quan hệ ngữ pháp.....	4
2.1. Quan hệ đẳng kết.....	5
2.2. Quan hệ phụ kết.....	11
2.3. Quan hệ chủ - vị và quan hệ đề - thuyết.....	15
2.3.1. Quan hệ chủ - vị.....	15
2.3.2. Quan hệ đề - thuyết.....	18
3. Ngữ nghĩa cú pháp.....	21
3.1. Nghĩa biểu hiện.....	21
3.2. Nghĩa hàm ẩn.....	32
3.2.1. Suy ý.....	33
3.2.2. Tiền giả định.....	34
3.2.3. Hàm ngôn.....	39
4. Chức năng cú pháp.....	49
4.1. Đề và thuyết.....	49
4.1.1. Các phương tiện đánh dấu đề - thuyết.....	49
4.1.2. Đề tình thái và thuyết tình thái.....	55
4.2. Trạng ngữ.....	86
4.3. Bổ ngữ.....	91
4.4. Định ngữ.....	99
Phần 2: TỪ LOẠI VÀ NGỮ ĐOẠN	102
I. VỊ NGỮ	102
1. Chức năng ngữ pháp.....	102
1.1. Vị ngữ làm đề hay tiêu đề.....	102
1.2. Vị ngữ làm thuyết hay tiêu thuyết.....	104
1.3. Vị ngữ làm trung tâm hay làm phụ ngữ trong một ngữ đoạn.....	109

2. Cấu trúc của vị ngữ	110
2.1. Phân loại vị từ.....	110
2.1.1. Phân loại vị từ theo sự tình.....	111
2.1.2. Phân loại theo vị từ theo diễn tri	121
2.2. Các thành phần cú pháp của vị ngữ	126
2.2.1. Trung tâm của vị ngữ	126
2.2.2. Thành phần phụ trong cấu trúc vị ngữ.....	141
2.2.2.1. Bỏ ngữ của vị từ	141
2.2.2.2. Ngữ nghĩa của một số thành phần bỏ ngữ	151
2.2.3. Các phạm trù ngữ pháp của ngữ vị từ	182
2.2.3.1. Thì.....	183
2.2.3.2. Thể	200
2.2.3.3. Thức.....	229
2.2.3.4. Thái	248
II. DANH NGỮ	249
1. Chức năng ngữ pháp	249
1.1. Danh ngữ làm đề	251
1.2. Danh ngữ làm thuyết	252
1.3. Danh ngữ làm tiêu đề hoặc tiêu thuyết	255
1.4. Danh ngữ làm trung tâm hoặc làm phụ ngữ trong ngữ đoạn	256
2. Các loại danh từ	257
2.1. Phân loại danh từ	257
2.1.1. Danh từ riêng	257
2.1.2. Danh từ chung	264
2.1.2.1. Danh từ đơn vị	267
2.1.2.2. Danh từ khối	291
2.2. Hiện tượng chuyển loại	305
2.2.1. Danh từ đơn vị phái sinh từ danh từ khối.....	305
2.2.2. Danh từ đơn vị phái sinh từ vị từ	307
3. Đại từ.....	307
3.1. Đặc điểm ngữ pháp của đại từ	308
3.2. Các loại đại từ.....	312

3.2.1. Đại từ nhân xưng	313
3.2.2. Đại từ chỉ định	321
3.2.3. Đại từ phiếm định	332
III. LƯỢNG NGỮ	342
1. Chức năng ngữ pháp	342
2. Các phương tiện thể hiện lượng ngữ	355
2.1. Lượng từ chính xác	357
2.2. Lượng từ ước chừng	363
2.3. Lượng từ không chính xác	368
2.4. Phân lượng từ	400
3. Quán từ	416
IV. TIỂU TỪ	426
1. Khái niệm “tiểu từ”	426
2. Các tiểu từ tiếng Việt	428
2.1. Các tiểu từ thang độ	429
2.2. Các tiểu từ xác định	442
3. Các ngữ khí từ tiếng Việt	447
V. CÁC CÔNG CỤ NGỮ PHÁP	480
1. Phân giới từ	480
1.1. Thì	481
1.2. Là	482
1.3. Mà	484
2. Liên từ	489
3. Giới từ	503
3.1. Vai trò ngữ pháp	503
3.2. Phân loại	503
3.2.1. Căn cứ vào nguồn gốc	503
3.2.2. Căn cứ vào ý nghĩa biểu hiện của ngữ đoạn được đánh dấu	504
VI. HÔ NGỮ, THÁN NGỮ	525
1. Hô ngữ	526
2. Thán ngữ	528
TÀI LIỆU THAM KHẢO	529
CHỈ MỤC	541

**NGŨ PHÁP TIẾNG VIỆT -
NGŨ ĐOẠN VÀ TỪ LOẠI**

NGUYỄN VĂN PHỐ

NHÀ XUẤT BẢN

ĐẠI HỌC QUỐC GIA THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Khu phố 6, Phường Linh Trung, Quận Thủ Đức, TP Hồ Chí Minh
Dãy C, số 10-12 Đinh Tiên Hoàng, Phường Bến Nghé,
Quận 1, TP Hồ Chí Minh

ĐT: 028 6272 6361 – 028 6272 6390

E-mail: vnuhp@vnuhcm.edu.vn

PHÒNG PHÁT HÀNH

Dãy C, số 10-12 Đinh Tiên Hoàng, Phường Bến Nghé,
Quận 1, TP Hồ Chí Minh

ĐT: 028 6272 6361 – 028 6272 6390

Website: www.nxbdhqghcm.edu.vn

Nhà xuất bản ĐHQG-HCM và tác giả/đồng tác
giả liên kết giữ bản quyền

Copyright © by VNU-HCM Press and author/
co-partnership All rights reserved

TRUNG TÂM SÁCH ĐẠI HỌC

Dãy C, số 10-12 Đinh Tiên Hoàng, Phường Bến Nghé,
Quận 1, TP Hồ Chí Minh

ĐT: 028 6272 6350 – 028 6272 6353

Website: www.sachdaihoc.edu.vn

Chịu trách nhiệm xuất bản

ĐỖ VĂN BIÊN

Xuất bản năm 2018

Chịu trách nhiệm nội dung

ĐỖ VĂN BIÊN

Tổ chức bản thảo và chịu trách nhiệm về tác quyền

NGUYỄN VĂN PHỐ

Biên tập

NGUYỄN ANH TUYẾN

Sửa bản in

NGUYỄN VĂN PHỐ

Trình bày bìa

HOÀNG OANH

Số lượng 1.000 cuốn,

Khổ 16 x 24 cm,

ĐKKHXB số: 3360-2018/CXBIPH/

11-163/ĐHQGTPHCM,

Quyết định XB số 209/QĐ-ĐHQGTPHCM

của NXB ĐHQG-HCM

cấp ngày 23-10-2018

In tại: Công ty TNHH

In & Bao bì Hưng Phú

Đ/c: 162A/1- KP1A - P.An Phú,

TX Thuận An - Bình Dương

Nộp lưu chiểu: Quý IV/2018

ISBN: 978 – 604 – 73 – 6487 – 9

ISBN: 978 - 604 - 73 - 6487 - 9

Giá: 180.000 đ

Liên hệ mua sách:

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn – Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh

KHOA VIỆT NAM HỌC

Địa chỉ: 10-12 Đinh Tiên Hoàng, Bến Nghé, Quận 1, Hồ Chí Minh

Điện Thoại: 028 38 225009

Email: viethamhoc@edu.vn; vietnamhoc@hcmussh.edu.vn